
הרב מנחם מקובר

קיצור תולדות חייו

של הרב מרדכי אליהו זצ"ל

הרב מרדכי אליהו זצ"ל נולד בעיר העתיקה בירושלים בכ"א אדר תרפ"ט, לאביו הרב הגאון חכם סלמן אליהו זצ"ל, מגדולי המקובלים בירושלים¹. אמו היתה הצדיקה מרת מזל זצ"ל, אחות הרב יהודה צדקה זצ"ל, רודפת צדקה וחסד בכל הליכותיה, ממשפחת בעל ה"בן איש חי" אותו שם לו רבנו כנר לרגליו בפסיקותיו. העוני הרב ששרר בבית משפחת אליהו לא מנע ממרדכי הצעיר ללמוד תורה, גם אם היה זה לאור הנר ליד השולחן או על הרצפה. בהיותו בגיל אחד עשרה נפטר עליו אביו, שהספיק בחייו להאציל עליו מרוחו ולטעת בו אהבת תורה עם יחס מיוחד לתורת הנסתר.

בצעירותו התמיד הרב בלימוד תורה ובשימוש תלמידי חכמים מגדולי הדור. ביניהם הרב עזרא עטיה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, הרב צדקא חוצין זצ"ל, מגדולי הרבנים בירושלים והרב אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל בעל ה"חזון איש", שהדריכו בדרכי אמונה ובטחון. מאוחר יותר היה הרב מקורב ל"זקן המקובלים" הרב מרדכי שרעבי, לרבי ישראל אבוחצירא (הבבא סאלי) שקרבו באופן מיוחד. הרב אליהו נפגש כמה פעמים עם הרבי מלובאוויטש, עימו היו לו יחסי קירבה מיוחדים.

כבחור צעיר הוא החליט לתרום את חלקו ביציקת תוכן רוחני בימי הראשית של מדינת ישראל. במקביל ללימודיו הוא החל לצאת עם ידידו המגיד הירושלמי רבי שבתאי יודלביץ' זצ"ל למסור שיעורי תורה במקומות ישוב מרוחקים. הרב היה מוסר שיעור בהלכה ורבי שבתאי באגדה. בשנת תש"י השתתף הרב כאחד ממקימי המחותרת החרדית "ברית הקנאים", שלחמה בעוז במגמת החילוניות שפשטה בקרב העם, ונדון לעשרה חודשי מאסר. במשפטו אמר הרב: "הרגשתי כי ליהודים יש הרגשת נחיתות הגורמת ליחס של זלזול אליהם מצד הזולת, דבר המשפיע גם על המנהיגות .. והחלטנו על ייסוד ארגון שמטרתו החדרת גאווה יהודית. ... האמנתי כי באמצעות המחותרת נוכל להשליט חיי תורה במדינה". שנים מאוחר יותר אמר הרב: "אני מודה שהדרך שבה הלכתי בעבר אינה מתאימה לדורנו, לא שהתורה השתנתה חס-וחלילה אלא שהדרך להחדירה לעם השתנתה".

בהיותו בן כ"ד שנים הרב נשא לאשה את הרבנית צביה מב"ת, ביתו של

1 מחבר סדרת ספרי "כרם שלמה" (מחשובי הביאורים על ספר "עץ חיים" לאריז"ל).

הרה"ג דוד עזראן זצ"ל, רבו של רבינו בישיבת "פורת יוסף". עם תום לימודיו בבית המדרש לרבנים ודיינים של הרב יצחק ניסים זצ"ל הרב עבר בהצטיינות את המבחנים, והתמנה לדיין הצעיר ביותר בארץ.

הראשל"צ, הרב יצחק נסים, הורה לרב לטפל בהעלאת עצמותיו של מרן החיד"א זצ"ל ארצה מהעיר ליוורנו אשר באיטליה. בכ' באייר תש"ך הועלו עצמותיו של החיד"א להר המנוחות בירושלים, וסיפורים מופלאים נקשרו סביב חלקו של הרב זצ"ל במעשה.

תחילה כיהן הרב כדיין בבית הדין הרבני בבאר שבע, שם עסק רבות בפתרון בעיות מסובכות כולל היתר עגונות. מקץ ארבע שנים עבר הרב לבית הדין הרבני האזורי בירושלים, ומאוחר יותר התמנה כחבר בבית הדין הרבני הגדול. בשנים אלו טיפח הרב אליהו קשר אמיץ עם הציבור הרחב, שראה בו כתובת לכל בעיה הלכתית או אישית. קשר זה הגיע עד המקומות הנידחים ביותר בעולם. הקשר החם שלו עם הציבור על כל גווניו, מפלגותיו ועדותיו, הביא אותו באופן טבעי להיות מועמד ראוי לכהונת הרב הראשי לישראל.

בד' בניסן תשמ"ג נבחר לרב הראשי לישראל ולראשון לציון, יחד עם מו"ר הרב אברהם שפירא זצ"ל, ראש ישיבת מרכז הרב. הכתרתו של הרב אליהו התקיימה בבית הכנסת רבן יוחנן בן זכאי שבעיר העתיקה בירושלים, מקום בו הוכתר הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל. פעולותיו של הרב ברבנות הראשית לישראל התפרסו על פני תחומים רבים. בין היתר הרב הרבה בביקורים והרצאות אצל אלה שאינם קרובים לתורת ישראל ומצוותיה במושבים, בקיבוצים ובבתי-ספר ממלכתיים, תוך קירוב רחוקים לתורה ולמצוות בדרכי נועם.

הרב אליהו הרבה להסתובב בקהילות יהודיות ברחבי העולם, כשהוא מדריך את ראשי הקהילה במלחמה בהתבוללות ומחזק את ידיהם בשמירת שבת, חינוך הילדים וטהרת המשפחה, תוך קריאה ליהודי הגולה לעלות לארץ ישראל. בפסקיו נהג הרב אליהו זצ"ל להדגיש את הצורך לשמור על נצחיות התורה, ולתקן תקנות בהתאם לצורכי הדור ובעיותיו. רבים מפסקי הדין התפרסמו בספרי שאלות ותשובות. הרב כיהן כרב ראשי עד סיום כהונתו בשנת תשנ"ג. לאחר סיום כהונתו כרב ראשי, נודע הרב כמנהיג ומורה דרך הלכתי ורוחני של הציבור הדתי לאומי, כאשר רבים מקהל חסידיו נימנו גם על הציבור החרדי, הספרדי והאשכנזי.

הרב היה ידוע כבעל מופת, אשר דלתו פתוחה לכלל הציבור וברכותיו מתקיימות. מכוח יוזמתו של הרב הוקמו עשרות רבות של גרעינים תורניים בכל רחבי הארץ. לצורך זאת הוקמה "קרן מורשת", רשת גרעינים תורניים הגדולה בזמנה, שנסגרה בתשס"ה. דרך פעילות הגרעינים הוקמו בתי מדרש, כוללים, ישיבות גבוהות וישיבות הסדר שעסקו גם בפעילות ציבורית ענפה.

סיסמת הגרעינים התורניים היתה "להתנחל בתוך הלבבות". הרב אליהו היה גם נשיא הכולל "דרכי הוראה" בירושלים, בראשות בנו הרב יוסף אליהו שליט"א. כולל זה מכשיר אברכים לרבנות ולדיינות ולהנהגת קהילות בארץ ובעולם. ברחבי העולם ישנם למעלה משישים שליחים יוצאי בית המדרש וכן שליחים הפעילים בארץ.

הרב זצ"ל היה מעביר שיעור שבועי בהלכה ואגדה בבית הכנסת שלו, "היכל יעקב", בשכונת קריית משה בירושלים. שיעורים אילו היו מועברים באמצעות הלווין לאלפי אנשים בארץ ובעולם. השיעורים היו משוכתבים ומופצים בעלון "קול צופיך" ברחבי הארץ.

הרב כתב עשרות ספרים, ביניהם ספר "דרכי טהרה" בנושא הלכות טהרת המשפחה שיצא לאור בעשרות אלפי עותקים, וכן ספרי שו"ת ודרושים. הרב אליהו השתתף במאבק לשחרורו של יונתן פולארד, ואף ביקר אותו עשר פעמים בכלאו.

הרב היה מראשי המתנגדים לתוכנית הגרוש מגוש קטיף, והוביל את הציבור במאבק נגדה. יש אומרים כי צערו מפינוי הגוש, וכן הטבח שארע בישיבת מרכז הרב, היו מהגורמים המרכזיים למחלת הלב הקשה בה לקה בשביעי של פסח תשס"ח.

הרב סבל ממחלתו במשך כשנתיים ימים, בהן הוא חי באופן פלאי, שהתמיה את כל רופאיו והמטפלים בו. במהלכן הוא עבר ניתוחים מורכבים, מהם הוא יצא בשלום באופן שלמעלה מדרך הטבע. סיפורים רבים נשזרו סביב תקופת חוליו הפילאית של מרן הרב.

הרב אליהו נפטר בכ"ה בסיוון תש"ע, כשהוא בן שמונים ואחת שנים. למעלה ממאה אלף איש השתתפו בהלווייתו. הרב נטמן בהר המנוחות בירושלים, בסמוך לציון החיד"א, שאת עצמותיו העלה לארץ חמישים שנים לפני כן. בנו, הרב שמואל שליט"א רבה של צפת וחבר הרבנות הראשית, הרב יוסף שליט"א ראש כולל "דרכי הוראה", עו"ד שלמה שעסק במגוון רחב של תפקידים ציבוריים בכירים והעומד בראש הקרן להדפסת ספרי הרב זצ"ל וכן חתנו הרב דניאל עמור הלומד בבית המדרש "דרכי הוראה" ממשיכים את דרכו ומורשתו.